

Сушицька Ю.О.,
старший викладач кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
Дідковський В.О.
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Згідно зі статтею 10 Конвенції про захист прав людини, кожна людина має право на свободу вираження своїх думок. Це право включає можливість вільно висловлювати свої погляди, отримувати та передавати інформацію і ідеї без втручання з боку державних органів, незалежно від кордонів [1]. Однак це право не є абсолютним і може бути обмежене в певних випадках, таких як забезпечення національної безпеки, запобігання злочинам, підтримання громадського порядку, охорона здоров'я або моралі, а також захист прав і репутації інших осіб. Обмеження повинні бути передбачені законом, необхідні у демократичному суспільстві і пропорційні до досягнення цих цілей.

Конституція України також гарантує право на свободу слова та вільне вираження поглядів. Відповідно до статті 34 Конституції України, кожен громадянин має право на вільне висловлювання своїх думок та вільне отримання і поширення інформації будь-яким законним способом. Однак і тут передбачаються обмеження, зокрема для захисту державної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, запобігання злочинам, охорони здоров'я, захисту моралі та прав інших осіб. Таким чином, положення Конституції України та Конвенції взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи гарантії свободи вираження при дотриманні законних обмежень для захисту інтересів суспільства [2].

У контексті глобалізаційних процесів, які посилюються на всіх рівнях, захист прав, свобод та інтересів як фізичних, так і юридичних осіб, а також держав, на міжнародному рівні стає все більш важливим. Серед міжнародних організацій найбільш ефективним у цьому відношенні є Рада Європи. Одним із ключових досягнень Ради Європи є ухвалення Європейської конвенції з прав людини 1950 року, яка має важливий механізм контролю - Європейський суд з прав людини. Цей Суд був створений з метою забезпечення того, щоб держави-учасниці виконували свої зобов'язання за Конвенцією та її Протоколами.

При приєднанні до Ради Європи Україна взяла на себе значні зобов'язання щодо захисту прав людини. Це включає признание державною обов'язковою юрисдикції Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), яке охоплює всі аспекти тлумачення та застосування Європейської конвенції та Протоколів до неї, а також виконання остаточних рішень Суду у справах, що стосуються України.

Україна також визнає Європейську конвенцію та практику ЄСПЛ як законодавче джерело права. З 1995 року в країні реалізується Спільна програма Комісії Європейських Співтовариств та Ради Європи з реформування правової системи, місцевого самоврядування та удосконалення системи правозастосування. З 2015 року також існує План дій для України на 2015–2017 роки, спільно розроблений Радою Європи та Україною. Його мета полягає у підтримці України у виконанні її статутних та специфічних зобов'язань як члена Ради Європи, а також у сприянні вирішенню фундаментальних питань у сфері прав людини та верховенства права. Ці ініціативи спрямовані на зміцнення правової системи та забезпечення дотримання стандартів прав людини в Україні. Ефективність захисту прав людини в рамках Ради Європи значно визначається роботою одного з її

ключових інституцій - Європейського суду з прав людини. Цей суд відомий своїми високими стандартами справедливості та відповідності міжнародним нормам прав людини. Забезпечення ефективності Європейського суду є одним з пріоритетів Ради Європи на сучасному етапі її діяльності та реформування. З цієї перспективи важливим є проведення досліджень, що стосуються проблем, пов'язаних із юрисдикцією Європейського суду, механізмом реалізації його рішень та шляхами подальшого розвитку. Враховуючи постійні зміни в суспільстві та правозахисному середовищі, такі дослідження допомагають адаптувати судову практику до нових викликів та змінювати законодавство для підтримки та захисту прав людини в Європі.

Міждержавні справи можуть мати різні варіанти завершення. Вони можуть закінчуватися вирішенням по суті, узгодженням дружнього врегулювання, припиненням або відкладенням. Відповідно до Правила 62 регламенту, якщо заяву визнають прийнятною, секретар за дорученням палати або її голови встановлює зв'язок зі сторонами для досягнення мирного врегулювання. Палата прикладає всі необхідні зусилля для сприяння такому вирішенню. Якщо сторони погоджуються на дружнє врегулювання і палата переконана, що воно ґрунтується на принципах прав людини, справа може бути вилучена з реєстру Суду.

Наприклад, справа Данія проти Туреччини від 7 січня 1997 р. з урахуванням вимог Правила 62 регламенту, завершилася дружнім врегулюванням. Дружнім врегулюванням була врегульована справа «Данія, Франція, Нідерланди, Норвегія і Швеція проти Туреччини» від 1 липня 1982 р., в якій відповідач погодилася на прийняття індивідуальних петицій [7]. Припинені, наприклад, були такі справи, як справа «Австрія проти Італії» від 11 липня 1960 р., справа «Греція проти Туреччини» та справа «Грузія проти Росії» від 3 грудня 2009 р.: перша - оскільки Європейський Суд дійшов висновку, що не може розглядати всі пункти обвинувачення, позаяк можливості національного правосуддя не були вичерпані [6]; друга — у зв'язку зі зміною обставин (Греція тимчасово припинила членство в Раді Європи й участь в ЄСПЛ) [8]; третя — у зв'язку з тим, що заарештовані в Росії громадяни Грузії були звільнені з-під варти [5].

Підсумовуючи вище зазначене, можна дійти висновку, що свобода вираження поглядів є не лише правом, а й важливим принципом демократичного суспільства. Вона визначається як можливість кожної особи вільно висловлювати свої думки, переконання та погляди без будь-яких обмежень чи переслідувань. Ця свобода не тільки сприяє вільному обміну ідеями й формуванню громадської думки, але й є однією з основних передумов розвитку суспільства та зміцнення демократії.

Практика Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із свободою вираження поглядів, є важливим стимулом для забезпечення цього права в Європі. Суд продемонстрував високі стандарти здійснення правосуддя, враховуючи суттєві аспекти свободи слова, такі як публічний інтерес, роль ЗМІ та захист репутації. Його рішення сприяють забезпеченню адекватного балансу між захистом прав людини та інтересами суспільства. У світлі змін у суспільстві та технологічних винаходів важливо продовжувати досліджувати проблеми юрисдикції ЄСПЛ та механізми її реалізації. Це сприятиме адаптації судової практики до нових викликів та забезпечить ефективний захист прав людини в Європі у майбутньому.

Таким чином, можна зробити висновок, що свобода вираження поглядів є ключовим елементом демократичного суспільства, яка сприяє розвитку плюралізму і вільного обміну ідеями. Це право, закріплене як у міжнародних актах, таких як Конвенція про захист прав людини, так і в національних правових системах, зокрема Конституції України, має велике значення для

забезпечення повноцінної участі громадян у суспільному житті. Європейський суд з прав людини встановив високі стандарти захисту цього права, гарантуючи, що будь-які обмеження повинні бути чітко обґрунтованими, законними та необхідними в умовах демократичного суспільства. Таким чином, свобода вираження поглядів не лише захищає особисті права, а й забезпечує функціонування здорової демократії, в якій враховуються різні думки та інтереси.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 217 А (III) від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 2.
  2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950; Рада Європи; ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
  3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 4.
  4. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII : станом на 27 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
  5. Georgia v. Russia (III) Application 1 61186/09 916 (March 2010). — Accessed at: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-98167>.
  6. Government of the Federal Republic of Austria against the Government of the Republic of Italy Application Ne 788/60. Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-115598>.
  7. Report of European Commission on Human rights. Adopted on 7 December 1985. — Accessed at : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-95690>.
- The Greek Case. Application No. 3821/67 Denmark v Greece. Application No. 3822/67 Norway v. Greece. Application No. 3823/67 Sweden v. Greece. Application No. 3324/67 Netherlands v. Greece // Report of the Sub-Commission of Human Rights. Accessed at: hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-73020.